

راهبردهای تحقق سیاست‌های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه

الگوی سواد ارتباطی^۱

محمد غریب شاه^۲

حمید دوازده امامی^۳ *

فائزه تقی پور^۴

چکیده

پایداری نهاد خانواده در اعصار مختلف تاریخی دلالت بر اهمیت و کارکردی بودن آن است و سلامت و بالندگی هر جامعه وابسته به سلامت و رشد خانواده می‌باشد، از طرفی تحکیم خانواده نیازمند سازگاری کامل و سازگاری زوجین، نیازمند الگوی سواد ارتباطی است؛ بنابراین، هدف از این پژوهش ارائه راهبرد-های تحقق قوانین و سیاست‌های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی می‌باشد و بدین منظور از روش کیفی نظریه داده بنیاد استفاده شد. جهت جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته و برای تسهیل دستیابی به مشارکت کنندگان از نمونه‌گیری نظری بهره‌گیری شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل اساتید، صاحب‌نظران و متخصصان (در حوزه‌های مختلف اعم از: ارتباطات اجتماعی، رسانه، جامعه‌شناسی، مشاوره، حقوقی، فرهنگ، خانواده و سایر عرصه‌های مرتبط) بودند که علیرغم اشباع نظری محقق تا پایان مصاحبه سی‌ودوم، برای اطمینان بیشتر از نتایج، مصاحبه‌ها تا ۳۵ نفر ادامه یافت، اما کدهای جدیدی استحصال نشد. «شرایط علی» شامل: تصورات قالبی، افکار سنتی، تجربیات خانوادگی و ...؛ «شرایط مداخله‌گر» شامل: جایگاه خانواده، والدین، اطرافیان و ...؛ «شرایط زمینه‌ای» شامل: آفت‌های تعاملی و ارتباطی، مسائل فرهنگی و ...؛ «استراتژی‌ها و راهبردها» شامل: ابزارهای سازگاری، آموزش کامل و ... و «نتایج و پیامدهای حاصل» شامل: پیشرفت، رشد، آگاهی‌بخشی و ... می‌باشند؛ لذا توصیه می‌شود قبل از پذیرش دعاوی و تشکیل پرونده‌های متعدد حقوقی و قضایی مرتبط با ناسازگاری و طلاق زوجین، از ظرفیت‌های قانونی سیاست‌های کلی نظام برای بهره‌گیری از الگوی سواد ارتباطی در مجامع خانواده محور، دفاتر مشاوره و شوراهای حل اختلاف زوجین استفاده شود.

کلمات کلیدی: سواد ارتباطی، خانواده، سازگاری زوجین و سیاست‌های کلی نظام

۱ این مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان «ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی)» در دانشکده علوم انسانی و حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) می‌باشد.

۲ دانشجوی دکتری رشته علوم ارتباطات، دانشکده علوم انسانی و حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران (Gharibshah.Mohammad@gmail.com).

۳ نویسنده مسئول: استادیار گروه آموزشی مدیریت فرهنگی، دانشکده حکمرانی اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران (h.12emami@khuif.ac.ir).

۴ دانشیار گروه آموزشی علوم ارتباطات، دانشکده علوم انسانی و حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران (f.taghipour@khuif.ac.ir).

مقدمه

خانواده به عنوان یک گروه واحد اجتماعی در بر گیرنده بیشترین و اساسی‌ترین مناسبات انسانی است که بر اساس ازدواج و زندگی زناشویی شکل می‌گیرد. روی هم رفته، ازدواج را می‌توان ارتباطی دانست که دارای تمامیت بی‌نظیر و گسترده‌ای است؛ ارتباطی که دارای ابعاد زیستی، عاطفی، روانی، اقتصادی و اجتماعی است [۳۶: ۱]. خانواده را مؤسسه یا نهاد اجتماعی معرفی کرده‌اند که منتج از پیوند زناشویی زن و مرد است. از جمله مظاهر زندگی اجتماعی انسان، وجود تعامل سالم و سازنده میان انسان‌ها و برقرار بودن عشق به هم نوع و ابراز صمیمیت و همدلی به یکدیگر است، خانواده محل ارضای نیازهای مختلف جسمانی و عقلانی و عاطفی است [۱۳۷-۱۳۲: ۶]. دخالت و تأثیرگذاری فعال خانواده به عنوان مبدأ ظهور و بروز عواطف انسانی، کانون روابط صمیمانه میان افراد و تعاملات بین فردی امری مورد تأیید است. «قانون حمایت از خانواده» در تاریخ ۱۳۹۱/۱۲/۰۱ با هدف صیانت از کیان خانواده توسط مجلس شورای اسلامی تصویب شد که هفت فصل اصلی: «دادگاه خانواده»، «مراکز مشاوره خانوادگی»، «ازدواج»، «طلاق»، «حضانت و نگهداری اطفال و نفقه»، «حقوق وظیفه و مستمری» و «مقررات کیفری» را پوشش می‌دهد [۴۶: ۲۱]. در واقع هسته اصلی تأمین کننده بهداشت جامعه و روابط زوجین هسته سلامت خانواده است. افزایش روزافزون مشکلات، نارضایتی و ناسازگاری زناشویی، افزایش آمار طلاق و پیام‌های سوء آن در سال‌های اخیر اهمیت روابط زوجین را برجسته ساخته است [۲۷۹-۲۹۸: ۲].

به اعتقاد مایرز، ماداتیل و تینگل^۱ (۲۰۰۵) ازدواج در همه جوامع یک نهاد مهم شمرده می‌شود و داشتن زندگی زناشویی موفق تقریباً برای هر کسی یک هدف عمده و آرمانی به‌شمار می‌رود [۳۴: ۱۹۰-۱۸۳]، به‌طوری‌که محققانی همچون استپتو، دیتون و استونه^۲ (۲۰۱۵) در پژوهشی نشان دادند، ازدواج شاد یکی از اصلی‌ترین اولویت‌های زندگی است و بر این باور بودند که ازدواج یک تعهد مادام‌العمر است که فقط در حالت‌های اضطراری می‌توان به آن پایان داد. [۴۹: ۶۴۸-۶۴۰] پژوهش‌ها قویاً از این مورد حمایت می‌کنند که افراد متأهل در مقایسه با افراد مجرد، مطلقه و بیوه‌ها سلامت روان‌شناختی بیش‌تر و فشار روانی کم‌تری را تجربه می‌کنند [۵۱: ۲۴۱-۲۳۱]. آنچه در خانواده و یگانگی زن و مرد نقش مهمی برعهده دارد، سازگاری زناشویی است. مفهوم سازگاری زناشویی جایگاه برجسته‌ای را در مطالعه ارتباطات خانوادگی و زناشویی به خود اختصاص داده است [۶: ۱۳۷-۱۳۲]. مانیام و جونیور^۳ (۲۰۱۴) بر این باورند که سازگاری در زندگی زناشویی یک فرآیند مستمر و در حال تغییر است [۳۰: ۱۳۲-۱۱۴]. ماداتیل و بنشوف^۴ (۲۰۰۸) معتقدند سازگاری زناشویی به‌معنای ظرفیت سازگار شدن با مشکلات و توانایی حل

1 Myers, Madathil, & Tingle

2 Steptoe, Deaton, & Stone

3 Manyam, & Junior

4 Madathil, & Benshoff

آن‌هاست [۲۹: ۲۲۲-۲۳۰]. هاماماسی^۱ (۲۰۱۵) مدعی است سازگاری زناشویی یک زوج در هر زمان نتیجه تعامل متغیرهای متعدد و شرایطی است که رابطه آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۱۵: ۳۲۸-۳۱۳]. سینها و ماکرجک^۲ (۱۹۹۰)، سازگاری زناشویی را وضعیتی می‌دانند که در آن زن و شوهر در بیش‌تر مواقع احساس ناشی از خوشبختی و رضایت از همدیگر دارند و روابط رضایت‌بخش بین زوجین از طریق علاقه متقابل، میزان مراقبت از همدیگر، پذیرش و تفاهم با یکدیگر قابل ارزیابی است [۴۸: ۶۳۹-۶۳۳]. همسرانی که از سازگاری زناشویی بالایی برخوردارند، رضایت کلی از زندگی دارند، تحمل بالاتری در شرایط استرس‌زا نشان می‌دهند، از نشانه‌های بهزیستی بالاتری برخوردارند و نمرات بالاتری در «حرمت خود»^۳ دریافت می‌کنند [۱: ۳۱-۲۰]. در حقیقت، از زوجین کاملاً سازگار انتظار می‌رود روابط بلندمدت و ازدواج با ثبات‌تری داشته باشند؛ در مقابل زوجین با سازگاری ضعیف‌تر طلاق را تجربه می‌کنند [۲۷: ۴۶-۱۲]. عوامل گوناگونی وجود دارد که باعث بروز مشکل و تنش و نارضایتی در زندگی زناشویی می‌شود. به‌طور خاص ناسازگاری در زندگی زناشویی از مهم‌ترین عواملی است که کانون گرم خانواده را با تنش و آشفتگی مواجه نموده و رابطه زوج را سرد و بی‌روح و عاری از صمیمیت می‌سازد. ناسازگاری زناشویی به معنای نارضایتی، عدم احساس خوشبختی، عدم توافق در تصمیم‌گیری‌ها، ارتباط نامناسب و ... است. از مهم‌ترین عواملی که موجب بروز ناسازگاری در زندگی زوجین می‌شود، می‌توان به مشکلات ارتباطی و ارتباط نادرست و ناخرسند زوج‌ها اشاره کرد که نتیجه فقدان مهارت‌های مناسب و ضروری برای برقراری ارتباط سالم، صحیح و صمیمانه آن‌ها است [۲۸: ۶۹۴-۶۸۰].

امروزه مشکل اصلی خانواده‌ها میزان ارتباطی است که اعضای آن با هم برقرار کرده و مطابق با آن به حل مشکلات موجود می‌پردازند و بنیان اصلی خانواده را حفظ یا متلاشی می‌کنند. ارتباط مبتنی بر الگوهای قابل قبول در اعضای خانواده و مخصوصاً زوجین می‌تواند مسیر را برای آن‌ها مشخص کرده و تشخیص مسیر درست حل مسائل و مشکلات را ساده‌تر کند. واسوندهرا^۴ (۲۰۰۴) معتقد است ارتباط مناسب در زوجین بر اساس الگوهای موجود، بنیان خانواده را محکم‌تر کرده و میزان سلامتی اعضای خانواده را بالاتر برده و با ایجاد رضایت در روابط زناشویی، تعادل را در خانواده تولید می‌کند [۵۳: ۱].

بهرنس^۵ و همکاران (۱۹۹۰) مدعی هستند طرز برقراری ارتباط با همسر، در درک بهتر از هم و پیش‌بینی الگوهای رفتاری و ارتباطی آن‌ها بسیار موثر است؛ به‌ویژه در زمان حل‌وفصل مشکلات و چالش‌های روزمره‌ای که پیش‌روی اکثر زوج‌ها قرار می‌گیرد [۴: ۴۳۳-۴۲۲]؛ بنابراین بر اساس نظر جاویدی و همکاران (۲۰۱۴) الگوهای ارتباطی، شخصیت، یادگیری، اعتماد به نفس، قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری

1 Hamamci

2 Sinha and Makarjek

3 Self esteem

4 Vasondhera

5 Behrens

منطقی افراد خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد و یکی از ریشه‌های اصلی مشکلات مختلف خانواده‌ها است [۲۶: ۴۱۰-۴۰۲]. سرلک و کولیوند (۲۰۱۶) معتقدند اگر زوجین به‌طور مناسب مهارت‌های ارتباطی و حل تعارض را کسب نکنند، تعارضات به‌طور کلامی و سپس به‌صورت رفتاری تداوم می‌یابد و تخریب تدریجی در سازگاری زوجین آغاز می‌شود [۴۵: ۱۶۰-۱۴۲]. ایانی و نگو^۱ (۲۰۱۲) بر این باورند که به رغم مشکلاتی که زوجها ممکن است داشته باشند، همسرانی که می‌توانند ارتباط واضحی با یکدیگر برقرار کنند، شانس بیش‌تری برای غلبه بر مشکلات و ماندن در کنار هم دارند. ارتباط مؤثر حتی در دشوارترین برهه‌ها نیز می‌تواند ازدواج را پایدار نگه دارد؛ پس می‌توان نتیجه گرفت که مهم‌ترین رکن هر ازدواج موفق باید توانایی زوجها برای برقراری ارتباط با یکدیگر باشد [۲۳: ۴۰۶-۴۰۱].

ارتباط کارآمد یکی از موثرترین عوامل در افزایش «کیفیت روابط زناشویی»^۲ است. زوجین با ارتباط اثربخش می‌توانند مشکلات‌شان را حل کنند و میزان درد و دل کردن، همدلی و درک متقابل از یکدیگر را افزایش دهند و به تبع آن، صمیمیت خود را افزایش دهند. ندائی (۲۰۱۲) عقیده دارد آموزش مهارت‌های ارتباطی به‌خصوص آموزش برنامه مبتنی بر غنی‌سازی روابط به زوجین، در کاهش جدایی و طلاق و افزایش صمیمیت مؤثر است [۳۵: ۲-۴].

قدمپور و همکاران (۲۰۱۶) نیز با اتکا بر نظرات جمالی و همکاران (۲۰۱۳) مدعی هستند غنی‌سازی، حرکت برای رشد رابطه زناشویی است و به تقویت رابطه از طریق ایجاد اهداف برای ازدواج می‌انجامد؛ این برنامه وظیفه اصلی درمان را تغییر کیفیت روابط زوجین از طریق یادگیری مهارت‌های ارتباطی و نحوه تعامل با یکدیگر می‌داند [۲۵: ۵۴۷-۵۲۹] [۹: ۱۲۵-۱۰۶]. بر اساس نظرات قاسمی و همکاران (۲۰۱۹) یکی از مهم‌ترین چالش‌های دنیای امروز ارتباطات است و در اغلب جوامع انسان‌ها برای برقراری ارتباط مؤثر با خود، دیگران، سایر موجودات زنده و غیرجاندار به سوادی به‌نام «سواد ارتباطی» نیاز دارند. ارتباط چیزی بیش از گفت‌و شنود یا مکاتبات در جریان زندگی روزمره است. آشنایی و بهبود سواد ارتباطی به بهبود سواد ارتباطی، کیفیت زندگی فردی و اجتماعی و افزایش احتمال توفیق در کارها منجر خواهد شد؛ دلیل این امر آن است که مبنای حرکت و اقدامات انسان ارتباط با خود و پیرامونش است. پژوهش‌های مختلف از ضعف بسیاری از انسان‌ها در توانایی ارتباط با مفهوم گسترده آن حکایت دارند. بسیاری از جنگ‌ها، اختلافات قومی، قبیله‌ای، مذهبی و حتی تخریب محیط زیست ناشی از فقدان سواد ارتباطی لازم در سطح وسیعی از جوامع انسانی بوده است. آثار این امر تا حدی در زندگی بشر اهمیت دارد که می‌توان از آن به عنوان یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های زندگی انسان امروز یاد کرد [۱۳: ۱۸].

^۱ Iyani & Ngwu

^۲ Marital Relationship Quality

راهبردهای حقوقی، قانونی و سیاستی مطرح شده از سوی سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران در خصوص تحکیم خانواده و کاهش طلاق و آسیب‌های اجتماعی در جامعه اسلامی-ایرانی بسیار مهم است و به نوعی در جایگاه اصلی برنامه‌های مرتبط در این حوزه قرار می‌گیرد. به اعتقاد سیاست‌گذاران برای رسیدن به خانواده مطلوب در جامعه اسلامی باید آن را به مثابه یک بسته کامل در نظر گرفت؛ بسته‌ای که در آن مسائل اقتصادی، روان‌شناسی، اجتماعی، حمایتی و ... مشاهده شده و اعمال شود. از آن‌جا که خانواده مهم‌ترین نهاد اجتماع به حساب می‌آید، انتظار می‌رود همه سازمان‌ها و ارگان‌های حاکمیتی و دولتی در راستای تقویت و تعالی این نهاد [مقدس] بسیج شوند. به‌طور کلی برای اجرای احکام سیاست‌های کلی نظام در خصوص خانواده باید نهادهای آموزشی و تربیتی در فضای رسانه‌ای و مجازی سبک زندگی اسلامی و ایرانی را جریان‌سازی کنند و برای جلوگیری از گسترش وضعیت ناهنجار فعلی، تقویت زیرساخت‌های اصلی و زمینه‌سازی برای مشاوره‌های هدفمند ازدواج و تشکیل خانواده (به‌ویژه در مسائل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی بین زوجین) به عنوان زیربنای فرهنگی-اجتماعی تشکیل خانواده موفق در نظر گرفته شود [۴۴: ۱۳۳-۱۳۱]؛ صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف، عوامل مختلفی را به عنوان دلایل ناسازگاری میان زوجین در خانواده‌ها مطرح کرده‌اند که هر یک از این نظریه‌ها در جای خود نیاز به بررسی عمیق و موشکافانه متناسب با حوزه‌ای دارد که کارشناس و ایده‌پرداز از آن حوزه پیرامون علل عدم سازگاری بین زوجین اعلام نظر می‌نماید و توجه به این اصل مهم است که خلاءهای زیاد ناشی از عدم توجه به مفهوم خانواده از حوزه‌های مختلف را دو چندان می‌نماید و حوزه ارتباطات نیز از این قاعده مستثنی نیست. از دیدگاه اغلب متخصصان و صاحب‌نظران حوزه ارتباطات، نبود سواد ارتباطی سهم زیاد در عدم تعامل و ناسازگاری بین افراد در گروه‌ها و ارکان مختلف جامعه دارد و خانواده نیز به عنوان محل تعامل یا تقابل زوجین در راستای همین سازگاری یا ناسازگاری قرار می‌گیرد.

از نظر متخصصان و صاحب‌نظران حوزه ارتباطات، نبود سواد ارتباطی سهم زیاد در عدم تعامل و ناسازگاری بین افراد در گروه‌ها و ارکان مختلف جامعه دارد و خانواده نیز به عنوان محل تعامل یا تقابل زوجین در راستای همین سازگاری یا ناسازگاری قرار می‌گیرد. انتظار می‌رود صاحب‌نظران، دست‌اندرکاران و مشاوران حوزه فرهنگ، اجتماع و خانواده بتوانند با رویکرد فرهنگی و پیش‌گیرانه ضمن بهره‌گیری از نتایج این پژوهش، در راستای تبیین، تفسیر و ارائه الگوی مناسب برای ایجاد سازگاری میان زوجین اقدام کرده و بدین‌وسیله سهم زیادی از طلاق‌های ناشی از عدم سازگاری زوجین کاهش در جامعه ایرانی کاهش یابد. در سال‌های اخیر شاهد کاهش روند رشد ازدواج و افزایش روند طلاق در کشور هستیم و متخصصان حوزه‌های مختلف دلایل متعددی را برای این پدیده ناگوار مطرح کرده‌اند. بنابر گزارش مجمع تشخیص مصلحت نظام (با استناد به آمارهای مرکز آمار ایران) طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ تعداد سالانه طلاق‌ها در ایران روند افزایشی داشته است، به‌طوری‌که این رقم طی سال‌های پس از انقلاب حدود ۹ برابر شده است. مقایسه نرخ خام طلاق در کشورهای مختلف نیز نشان می‌دهد ایران

وضعیت بدتری نسبت به کشورهای همچون ترکیه، ژاپن و فرانسه دارد، اما وضعیت کشورهای مثل آمریکا، سوئد و کره جنوبی در این زمینه بدتر از ایران است [۴۶: ۱۹۴-۱۹۳]. از دیدگاه کارشناسان فرهنگی-اجتماعی و متخصصان ارتباطات «عدم درک متقابل» و «کج‌فهمی نشانی از نداشتن سواد ارتباطی میان زوجین تشکیل دهنده خانواده» از مهم‌ترین عواملی است که در کنار اعتیاد، خیانت، فقر، تجمل‌گرایی، چشم و هم‌چشمی و ... زمینه‌های عدم سازگاری زوجین و در نهایت طلاق را فراهم می‌کنند.

بر اساس گزارش مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌ها و اقدامات نهادهای ذیربط در زمینه رفع موانع ازدواج، تسهیل و ترویج تشکیل خانواده و افزایش فرزند، کاهش سن ازدواج در کشور بی‌نتیجه مانده و ناکارآمد بوده است. همچنین ترویج الگوی ازدواج در آغاز احساس نیاز (از منظر پیشگیری از تجرد قطعی و کاهش طلاق)، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (به‌ویژه اعتیاد)، فراهم آوردن ضروریات معیشتی برای خانواده‌های نیازمند، ارزش‌گذاری بر فرهنگ مادری و خانه‌داری، تقبیح زندگی مجردی و ... به عنوان راهکارهای تحکیم خانواده مورد نظر قرار گرفته است [۴۴: ۱۲۷-۱۲۵]؛ بنابراین ادامه وضعیت موجود نه تنها تدبیری برای تسهیل ازدواج جوانان صورت نگرفته، بلکه در صورت عدم کاهش شرایط ناسازگاری زوجین، شاهد افزایش بیش‌تر روند طلاق نیز هستیم. این تحقیق در راستای تحقق اهداف حائز اهمیت در سه سطح آرمانی، اصلی و فرعی انجام می‌شود که هدف آرمانی آن تحکیم بنیان خانواده به‌عنوان مهم‌ترین رکن جامعه ایرانی-اسلامی در راستای تعالیم دین مبین اسلام و تحقق احکام و سیاست‌های بالادستی نظام (از جمله سیاست‌های کلی خانواده، جمعیت و تأمین اجتماعی مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام و ابلاغی توسط مقام معظم رهبری) می‌باشد و هدف کلی آن کاهش روند طلاق ناشی از ناسازگاری بین زوجین در خانواده ایرانی است.

جمهوری اسلامی، نظامی قانون‌مند است و همه نهادهای حکومتی باید قوانین اصولی و محوری را پاس بدارند. مجلس شورای اسلامی که صلاحیت آن (وفق اصل ۷۱ قانون اساسی) برای قانون‌گذاری عام می‌باشد، نمی‌تواند قوانین مغایر با اصول قانون اساسی وضع نماید و هیچ یک از نهادهای قانون‌گذار و تصمیم‌گیرنده نیز مجاز نیستند که مصوبه‌ای مغایر با قانون اساسی وضع کنند [۲۱: ۱]. بر این اساس می‌توان اذعان کرد کلیه قوانین و حقوق در ایران برگرفته از قانون اساسی و شرع مقدس است و سیاست‌های کلی نظام نیز به عنوان سند بالادستی (پایین‌تر از قانون اساسی و بالاتر از قوانین) و به عبارتی پل ارتباطی میان قانون اساسی و قوانین عادی محسوب می‌شوند. از سوی دیگر خانواده به عنوان رکن اساسی جامعه تلقی می‌شود که پایداری و استحکام جوامع ریشه در تحکیم و تقویت جایگاه خانواده دارد؛ اما طلاق به عنوان تیر خلاصی بر پیکره تحکیم ارکان اساسی خانواده محسوب شده و نتیجه افزایش آن در هر جامعه‌ای منجر به گسترش و اشاعه آسیب‌های اجتماعی و جرائم می‌شود؛ لذا با توجه به اثرات این زنجیره در جامعه انتظار می‌رود قانون‌گذاران، حقوق‌دانان و مجریان قانون نسبت به بهره-

گیری از ظرفیت‌ها و راهبردهای انواع سیاست‌های کلی نظام در جهت افزایش سازگاری زوجین و کاهش طلاق اقدام نموده و بدیهی است که استفاده از الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکردهای فرهنگی و حقوقی) نیز به عنوان ابزاری برای تحقق بخش‌هایی از احکام سیاست‌های کلی نظام و قوانین مرتبط با حوزه خانواده مورد بررسی و بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

به عبارت دیگر در حال حاضر قوانین مرتبط با ازدواج و طلاق و حقوق مرتبط با آن‌ها، به عنوان اولین مرجع اصلی مواجهه و قضاوت قانونی در مورد مسائل ازدواج، زناشویی و طلاق هستند و این در حالی است که می‌توان با بهره‌گیری از راهبردها و استراتژی‌های داوطلبانه و تعاملی میان زوجین (مانند ارائه و آموزش الگوی سواد ارتباطی)، از اختلافات احتمالی میان زوجین و ارجاع مستقیم سازوکار حل اختلاف از طریق قانون و دعاوی حقوقی کاست؛ به گونه‌ای که با آموزش صحیح و توسعه روش‌های مشارکت‌های مردمی و غیر قضایی در حل و فصل دعاوی حقوقی، طرح دعاوی قضایی و حقوقی در مورد ناسازگاری و طلاق زوجین به عنوان آخرین مرحله از راهکارهای متداول مطرح شود و از این طریق شاهد دستیابی به اهدافی همچون کاهش عناوین مجرمانه، پیشگیری از وقوع جرم و حبس‌زدایی باشیم. بندهای ۱۵، ۱۸ و ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم (ابلاغی مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۸۰/۰۶/۲۰) [۱: ۱۷] نیز با اشاره به عناوینی همچون «تحکیم نهاد خانواده»، «کاهش آسیب‌های اجتماعی به‌ویژه طلاق و ... بر اساس شاخص‌های معتبر»، «پیشگیری از وقوع جرم و دعاوی»، «استفاده از ظرفیت‌های مردمی و توسعه روش‌های مشارکتی و غیرقضایی در حل و فصل دعاوی»، «بازنگری در قوانین در جهت کاهش عناوین جرائم و کاهش استفاده از مجازات زندان» و ... تأکیدات حائز اهمیتی بر همین موضوع دارد.

همچنین در بندهای ۱ و ۳ اصل بیست‌ویکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۵۸/۰۱/۱۰) نیز تأکید شده: «دولت موظف است (از طریق: ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت زن و احیاء حقوق مادی و معنوی او و همچنین ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده) حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید؛ لذا به نظر می‌رسد بهره‌گیری از الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین تا حد زیادی زمینه‌های مطلوبی را برای تحقق این بندهای مهم از اصل ۲۱ قانون اساسی فراهم کند» [۱: ۱۹]

این تحقیق درصدد آن است که با بهره‌گیری از نظرات، توصیه‌ها و دیدگاه‌های صاحب‌نظران مرتبط علاوه بر «ارائه راهبردهای تحقق سیاست‌های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی مناسب سواد ارتباطی»، نسبت به بررسی سهم هر یک از الگوها در جلوگیری از طلاق و تحکیم خانواده اقدام نماید. سواد ارتباطی، سازگاری زوجین و میزان طلاق از جمله متغیرهایی هستند که در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرند. با توجه به قرار گرفتن عنوان «سواد ارتباطی» به عنوان یکی از انواع جدید سواد توسط یونسکو، آمارها و گزارش‌های خاصی از وضعیت و مقایسه سواد ارتباطی ایران و جهان در

منابع اینترنتی و سایت‌ها ارائه نشده است که این نقیصه، به عنوان یکی از مهم‌ترین دلایل ورود این پژوهش به حوزه مورد نظر قرار گرفته است؛ همچنین فعالیت پژوهشی خاصی با موضوع شناسایی موضوع تحکیم خانواده و سازگاری زوجین در قوانین و سیاست‌های کلی نظام صورت نگرفته که یکی از اهداف دیگر این مقاله احصاء و ارائه همین راهبردهای مطرح شده در انواع سیاست‌های کلی با محوریت الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین می‌باشد. سؤال این‌جاست که سهم سواد ارتباطی در ایجاد سازگاری بین زوجین و کاهش روند طلاق به چه میزان بوده و در راستای تحقق این مفهوم (با رویکرد فرهنگی) کدام راهبردهای حقوقی، قانونی و سیاستی و چه الگوهایی می‌توان ارائه داد؟ بنابراین سؤال اصلی تحقیق اینچنین مطرح می‌شود که: راهبردهای تحقق سیاست‌های کلی نظام در زمینه سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی چیست؟

پیشینه پژوهش

- غریب‌شاه و همکاران (۱۴۰۲) پژوهشی با عنوان «الگوی سازگاری زوجین بر مبنای مولفه سواد ارتباطی (با تأکید بر ویژگی‌های روان‌شناختی)» در هشتمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات میان رشته‌ای علوم انسانی و اسلامی ایران ارائه کردند از روش تحقیق کیفی مبتنی بر نظریه زمینه‌ای داده بنیاد استفاده شد و نتایج نشان داد اهم شرایط زمینه‌ای تأثیرگذار بر مبنای مولفه سواد ارتباطی شامل مولفه‌های ده‌گانه تصورات قالبی، افکار سنتی، تجربیات خانوادگی، الگوپذیری ناصحیح، استقلال و مالکیت فردی، پابندی به اعتقادات، ویژگی‌های فردی و شخصیتی و ... می‌باشد [۱۰: ۱۷-۱].

- محمدی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «رابطه بین مهارت‌های ارتباطی با سازگاری زناشویی زوجین مطالعه موردی: زوج‌های شهر یزد» در دومین کنفرانس حقوق، علوم سیاسی و علوم انسانی ارائه کردند، روش تحقیق به لحاظ ماهیت، کاربردی و توصیفی و به لحاظ اجرا از نوع مطالعات همبستگی بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد: بین میزان مهارت ارتباطی، ارتباط کلامی و غیر کلامی با میزان سازگاری زناشویی زوجین همبستگی مستقیم و معنادار آماری وجود دارد و برای ازدواج رضایت‌بخش برقراری ارتباط اثربخش ضروری است و لازمه ارتباط، یادگیری، شریک‌شدن در افکار، احساسات و بازخوردهای مثبت و ابراز قدردانی می‌باشد. داشتن یا نداشتن مهارت‌های ارتباطی بر وضعیت رضایت و سازگاری زناشویی موثر است [۳۲: ۱].

- متجیبیان و رضایی دهنوی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «اثربخشی درمان بین‌فردی فراشناختی بر بهبود الگوهای ارتباطی ناکارآمد زوجین و افزایش سازگاری زناشویی» در هشتم سال دهم مجله رویش روان‌شناسی ارائه کردند، نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان داد: درمان بین‌فردی فراشناختی باعث بهبود الگوهای ارتباطی ناکارآمد زوجین و افزایش سازگاری زناشویی شده است و رویکرد بین فردی

فراشناختی برای بهبود الگوهای ارتباطی ناکارآمد بین زوجین و افزایش سازگاری زناشویی ضروری است [۳۳: ۱۴۸-۱۳۵].

- شریعت‌زاده جنیدی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «اثربخشی زوج‌درمانی راه‌حل‌محور بر رضایت و سازگاری زناشویی زوجین» در دوم دوره سوم مجله سنجش و پژوهش در مشاوره و روان‌شناسی ارائه کردند و نتیجه‌گیری شد که زوج‌درمانی راه‌حل‌محور می‌تواند درمان مناسبی برای افزایش رضایت زناشویی و سازگاری زناشویی در زوجین باشد [۴۷: ۳۸-۴۹].

- بختیاری و همکاران (۱۳۹۸) پژوهشی با عنوان «مدل علی روابط فرا زناشویی بر اساس سبک‌های دلبستگی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه: نقش واسطه‌ای صمیمیت زناشویی و سبک‌های عشق‌ورزی» ارائه کردند به این نتایج رسیدند که اثر مستقیم دلبستگی اضطرابی، طرح‌واره‌های محرومیت هیجانی، رهاشدگی، انزوای اجتماعی، شکست و آسیب‌پذیری بر سبک عشق‌ورزی اروس و اثر مستقیم سبک دلبستگی اضطرابی و طرح‌واره انزوای اجتماعی بر سبک عشق‌ورزی استورگ معنادار است [۳: ۳۴-۵۰].

- پورفراهانی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر سازگاری و تاب‌آوری زوج‌های جوان» و هدف تعیین میزان اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر سازگاری و تاب‌آوری زوج‌های جوان شهر بشرویه پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان دادند که در پس-آزمون گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل، افزایش معناداری در سازگاری و تاب‌آوری داشته و بر این اساس مشخص شد آموزش مهارت‌های ارتباطی موجب افزایش سازگاری و تاب‌آوری زوج‌ها شده بود [۴۲: ۹۵-۱۰۸].

- امیدیان و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی که با عنوان «اثربخشی آموزش غنی‌سازی سازگاری زوج-ها در بهبود ارتباطات زناشویی» ارائه دادند به این نتیجه رسیدند که زوج‌های دریافت‌کننده آموزش غنی‌سازی سازگاری زوج‌ها در دو مرحله پس از مداخله و پیگیری، تفاوت معناداری در میانگین نمرات ارتباطات زناشویی در مقایسه با گروه کنترل نشان دادند. همچنین برنامه آموزش غنی‌سازی سازگاری زوج‌ها، در بهبود ارتباطات زناشویی موثر است و تداوم اثر آن در طول زمان تأیید شده است [۳۸: ۲۰-۴۰].

- فتوحی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی که با عنوان «مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی مبتنی بر فراهیجان با زوج‌درمانی روایتی بر سازگاری و دلزدگی زناشویی زوجین متعارض» انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که زوج‌درمانی مبتنی بر فراهیجان با توجه به ماهیت تلقی خود و استفاده از مبانی و اصول اعتقادی نظریه‌های مختلف درمانی نسبت به زوج‌درمانی روایتی اثربخشی بیش‌تری بر افزایش سازگاری زناشویی و کاهش دل‌زدگی زناشویی زوجین متعارض دارد [۸: ۱].

- حسنی پویا (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی با استفاده از روش (TA) بر باورهای غیرمنطقی زنان» به این نتیجه رسید آموزش تحلیل رفتار متقابل موجب کاهش باورهای غیر منطقی در زنان مطلقه می‌شود. این تحقیق با هدف تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های

ارتباطی با استفاده از روش تحلیل رفتار متقابل بر باورهای غیرمنطقی زنان مطلقه شهر تهران انجام شد [۱۶: ۱].

- پروندی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی که با عنوان «نقش عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین در پیش‌بینی رضایت زناشویی» ارائه دادند به این نتیجه رسیدند که میان همه مولفه‌های عملکرد خانواده و رضایت زناشویی رابطه منفی معنادار وجود دارد. همچنین میان الگوهای توقع/کناره‌گیری و اجتناب متقابل با رضایت زناشویی رابطه منفی و معنادار برقرار است. بنابراین رضایت زناشویی معلمان با اطلاع از عملکرد خانواده و الگوهای ارتباطی زوجین قابل پیش‌بینی است [۳۹: ۶۵-۵۴].

- غریب‌شاه، محمد و همکاران (۲۰۲۴) پژوهشی با عنوان «ارائه مدل سازگاری زوجین بر اساس مولفه سواد ارتباطی (با تأکید بر ویژگی‌های زمینه‌ای)» در مجله بین‌المللی یافته‌های جدید در علوم بهداشتی و آموزشی^۱ ارائه کردند و نتایج نشان داد: بیش‌ترین. شرایط پیشینه مهم مؤثر بر سازگاری زوجین بر اساس مولفه سواد ارتباطی شامل ده مولفه «عقاید متعارف، افکار سنتی و تجربیات خانوادگی»، «الگوسازی نادرست»، «استقلال و مالکیت فردی»، «پایبندی به اعتقادات و معنویت»، «اطلاعات» است و اطلاعات بیش‌تر، «درک اولیه»، «مهارت‌های فردی و اجتماعی»، «ویژگی‌های فردی و شخصیتی»، «عشق، علاقه، احساس تعلق»، «سطح و کیفیت زندگی زوجین» و «وضعیت و ویژگی زوج‌ها» مطرح شدند [۱۲: ۴۰-۲۵].

- غریب‌شاه، محمد و همکاران (۲۰۲۳) پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی زوج درمانی بر مبنای مولفه سواد ارتباطی» در اولین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، علوم اجتماعی و حقوق کوالالامپور مالزی ارائه کردند و نتایج نشان داد الگوی زوج‌درمانی بر مبنای مولفه سواد ارتباطی شامل مولفه‌های پایبندی به اعتقادات و معنویت، اطلاعات و معلومات بیش‌تر، تفاهات اولیه، مهارت‌های فردی و اجتماعی، عشق، علاقه‌مندی، احساس تعلق و تعلق خاطر، سطح و کیفیت زندگی زوجین و ... می‌باشد. مهم‌ترین شرایط زمینه‌ای تأثیرگذار بر مبنای مولفه سواد ارتباطی شامل مولفه‌های ده‌گانه تصورات قالبی، افکار سنتی، تجربیات خانوادگی، الگوپذیری ناصحیح، استقلال و مالکیت فردی، پایبندی به اعتقادات، ویژگی‌های فردی و شخصیتی و ... می‌باشد [۱۱: ۱۳-۱].

- قاسمی و راسخ (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان «شناسایی ابعاد سواد ارتباطی: با رویکرد تحلیل مضمون»^۲ در مجله سواد سلامت^۳ ارائه دادند و حاصل یافته‌های پژوهش نشان داد که "ارتباط مبتنی بر حواس"، "ارتباط تخصصی" و "ارتباط در سطوح مختلف" «تم‌های اصلی سواد ارتباطی» هستند و تم اصلی مبتنی بر حواس شامل: تم‌های فرعی سوادهای بینایی، شنوایی، بویایی، لامسه و چشایی در نظر گرفته شد. همچنین نتیجه‌گیری شد که سرعت تحولات ارتباطی در دنیا امروز، به همان اندازه که

¹ International Journal of New Findings in Health and Educational Sciences

² Identifying Dimensions of Communication Literacy: Thematic Analysis Approach

³ Journal of Health Literacy

ضرورت توجه و تأکید بر سواد ارتباطی را افزایش می‌دهد، اندازه بازنگری و به‌روزرسانی آن را متناسب با تحولات ارتباطی روز افزایش داده و اهمیت می‌بخشد [۱۴: ۱-۱۲].

- پنبرتی^۱ و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان «تأثیر برنامه مهارت‌های مقابله‌ای و ارتباطی بر کیفیت زندگی، سیل عاطفی و فرسودگی شغلی پزشکان» انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که با گذشت زمان و افزایش مهارت‌های ارتباطی از طریق آموزش، سطح هیجان و مقابله نامناسب پزشکان در زندگی کاهش یافته و به‌همین سبب فرسودگی شغلی ناشی از خستگی عاطفی و خطاهای پزشکی نیز کاهش می‌یابد. همچنین توصیه شده که آموزش این مهارت‌های ارتباطی باید به منظور خودآگاهی بیش‌تر، کاهش استرس، مراقبت از خود و دیگران و بهبود سازگاری در زندگی و شغل صورت گیرد [۴۰: ۳۸۷-۳۸۱].

- بولکان^۲ (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان «تأثیر برنامه آموزش روان‌شناختی مهارت‌های زندگی بر زنان مطلقه در حمایت و تجزیه و تحلیل داخلی این اثر بر اساس انواع ازدواج و ویژگی‌های مختلف جمعیتی»^۳ منتشر کرد، نهاد خانواده را دائماً از لحاظ ساختاری و عملکردی در حال تغییر دانست و نتایج پژوهش نشان داد که پس از آموزش مهارت‌ها به زنان مطلقه، مقیاس فرعی حمایت داخلی به میزان قابل توجهی در ذهن آن‌ها افزایش یافته که با واقعی‌سازی و کارگردانی موثر نیازها در میان زنان مطلقه همراه بود و توصیه شده که آموزش و مشاوره روان‌شناختی و مهارتی به زوجین و زنان مطلقه در دستور کار متخصصان قرار گیرد [۵: ۶۶۳-۶۵۵].

- اسره^۴ و همکاران (۲۰۱۴) پژوهشی با عنوان «موانع و راه‌حل‌های پیشنهادی برای برقراری ارتباط موثر در ازدواج (همان‌طور که توسط بزرگ‌سالان متأهل در ایالات کوکی نیجریه بیان شده است)»^۵ انجام دادند. نتایج به دست آمده از بررسی داده‌ها نشان داد که هدف ازدواج، تبادل نظر و احساسات بوده و برقراری این مهم نیازمند صداقت و بیان صمیمانه احساسات است و بیش‌ترین مانع برای برقراری تعامل کامل بین زوجین، عدم درک متقابل به‌دلیل نبود ارتباط موثر میان زوجین است که همین امر نیز باعث عدم سازگاری بین زوجین می‌شود [۷: ۵۹۲-۵۸۴].

بررسی مجموع پژوهش‌ها از جمله شانزده پژوهش مندرج در بخش پیشینه پژوهش (انجام‌شده در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ و ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴ میلادی) نشان داد که آموزش، مهارت‌آموزی و توانمندسازی جوانان قبل از ازدواج و زوجین بعد از ازدواج بسیار مهم بوده و سهم به‌سزایی در سازگاری زوجین دارد،

1 Penberthy

2 Bolkan

3 The Effects of Life Skills Psycho-education Programme on Divorced Women's Level of Inner Directed Support and Analysis of this Effect Based on Types of Marriage and Various Demographic Features

4 M.O. Esere

5 Obstacles and Suggested Solutions to Effective Communication in *Marriage* as Expressed by Married Adults in Kogi State, Nigeria

اما اکثر یافته‌های پژوهش‌گران به ارائه پیشنهادهاى مرتبط با سازگارى پرداخته و به نوعى جایگاه الگوی جامع سواد ارتباطی ارتباطی با محوریت سیاست‌های کلی نظام – که بالاترین جایگاه بعد از قانون اساسی دارند و مافوق قوانین عادی نیز هستند – مغفول مانده که این پژوهش درصدد رفع این نقیصه از طریق ارائه راهکارهای مرتبط از طریق رویکردهای فرهنگی و انواع سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران است، بنابراین به هر میزان سهم بخش‌های مرتبط با سیاست‌های کلی نظام در مجموع نظرات ارائه‌شده توسط صاحب‌نظران پررنگ‌تر شود، نوآوری‌های جدیدی در انجام پژوهش‌ها در این حوزه رقم خورده و نتایج این پژوهش به رفع نقیصه‌های سایر پژوهش‌های موجود نیز کمک می‌کند.

ابزار و روش

پژوهش‌های مختلفی با هدف سنجش عوامل سازگاری زوجین انجام شده است، اما ارائه رویکرد و الگوی جدید و بهره‌گیری از الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین و رویکرد فرهنگی تحقق آن، باعث شده ابعاد و عوامل موثر بر ارائه الگو با رویکرد فرهنگی در جامعه مشخص نبوده و بنابراین این پژوهش با استفاده از روش تحقیق کیفی، نظریه زمینه‌ای (گراندد تئوری) انجام شده است. تحقیق حاضر در گروه تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد، زیرا از طریق طراحی و ارائه الگوی سواد ارتباطی به دنبال سازگاری بیش‌تر زوجین و کاهش روند طلاق در جامعه است. این پژوهش جزء تحقیقات اکتشافی قرار می‌گیرد و استراتژی آن نیز از نوع مصاحبه میدانی می‌باشد. در راستای کارسازی و اجرای فرایند پژوهش، در ابتدا پیش مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی پژوهش‌های قبلی مرتبط با موضوع مورد مطالعه نیاز بود که به همین منظور ضمن مطالعه کتابخانه‌ای در مرحله ابتدایی، از میان مجموع پژوهش‌های در دسترس طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ همزمان با تدوین پروپوزال لیست بیش از یکصد پژوهش انجام شده قبلی (در قالب پایان‌نامه و مقاله) استخراج شد. لازم به ذکر می‌باشد که با توجه به شیوع پاندمی کرونا در زمان انجام پژوهش و به‌منظور رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی و ایمنی پیشگیری از شیوع کرونا، بخشی از مصاحبه‌های پژوهش (با رعایت کامل استانداردهای مصاحبه حضوری و مساعدت ویژه استاد راهنما) به صورت غیرحضوری، تلفنی و یا الکترونیک انجام شد؛ مشارکت‌کنندگان در تحقیق حاضر شامل اساتید، صاحب‌نظران، متخصصان و کارشناسان در حوزه‌های مختلف اعم از: ارتباطات اجتماعی، رسانه، جامعه‌شناسی، مشاوره، فرهنگ، خانواده، آموزش، تبلیغات، سلامت و سایر عرصه‌های مرتبط با موضوع می‌باشند (جدول-۱).

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان

موضوع	ویژگی	تعداد	جمع کل
جنسیت	مرد	۶	۳۵
	زن	۲۹	
	لیسانس	۱	

تحصیلات	فوق لیسانس	۱۵	۳۵
	دکتری	۱۹	

مأخذ: محقق ساخته بر اساس پیش فرض و یافته‌های پژوهش

در مجموع ۳۵ نفر از این عزیزان در مصاحبه تخصصی و پاسخ دقیق به سؤالات پژوهش مشارکت داشتند که این افراد در حوزه‌های مختلف مرتبط با موضوع پژوهش به‌عنوان صاحب‌نظر، متخصص یا دارای تجارب ارزنده مطرح هستند. حداقل تعداد سؤالات مطرح‌شده برای هر یک از مصاحبه‌شوندگان ۵ سؤال بود که با احتساب ۳۵ نفر مصاحبه‌شونده، در مجموع ۱۷۵ سؤال برای مصاحبه‌شوندگان مطرح شد، اما با توجه به اصل آزادی بیان و عقیده و عدم الزام مصاحبه‌شوندگان به پاسخ‌گویی کامل به تمام سؤالات، در پاره‌ای از موارد بعضی از مصاحبه‌شوندگان پاسخ‌گویی به بعضی از سؤالات مرتبط با تخصص خود را در اولویت قرار داده و از پاسخ‌گویی به بعضی از سؤالات امتناع ورزیدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نظری است. به اعتقاد استراوس و کوربین (۱۹۹۸)، نظریه برخاسته از داده از نمونه‌گیری نظری برای حداکثر کردن فرصت‌های مقایسه رویدادها، وقایع یا اتفاقات استفاده می‌کند تا از این طریق به تعیین نحوه تغییر یک مقوله بر اساس ویژگی‌ها و ابعاد آن دست یابد. نمونه‌گیری نظری تا زمانی که مقوله‌ها به اشباع نظری برسند، ادامه پیدا می‌کند؛ منظور از اشباع نظری این است که انجام مصاحبه جدید، هیچ داده‌ای را به مقولات قبلی اضافه [نکرده] یا روابط میان آن‌ها را دستخوش تغییر نکند. در پژوهش حاضر محقق تا پایان مصاحبه ۳۲ به اشباع نظری رسید، اما برای اطمینان مصاحبه‌ها تا نفر ۳۵ ام ادامه یافت، اما کدهای جدیدی از مصاحبه‌های جدید استحصال نشد.

در پژوهش حاضر ابزار گردآوری اطلاعات، از نوع مصاحبه نیمه‌ساختاریافته می‌باشد که به مصاحبه نیمه‌سازمان‌یافته یا غیر سازمان یافته نیز معروف است. به عبارت دیگر مصاحبه ژرف یا عمیق محقق و شرکت‌کنندگان درباره پدیده مورد بررسی است. مصاحبه‌ها طی هماهنگی قبلی با افراد منتخب در محل مورد نظر آن‌ها و یا در فضای مجازی به مدت میانگین ۲۰ تا ۵۰ دقیقه انجام شد که به‌منظور دقت بیش‌تر صوت و متن بعضی از مصاحبه‌ها نیز با همکاری، اجازه و رضایت مصاحبه‌شونده ضبط شد. پس از پیاده‌سازی کامل مصاحبه‌ها و استخراج جملات کلیدی، در مواردی که نیاز به بهره‌گیری از توضیحات بیش‌تر مصاحبه‌شونده بود، برای دفعات متوالی به شخص مراجعه شد و نظرات جدید متناسب با حساسیت موضوع احصاء شد که در مورد مصاحبه‌ها در بستر فضای مجازی (با توجه به محدودیت‌های پیشگیری از شیوع پاندمی کرونا)، این مراجعات از طریق پیام‌رسان واتس‌آپ یا پست الکترونیک انجام شد. کلیه مصاحبه‌ها به‌صورت حرفه‌ای و در فضایی آزاد، دوستانه و کارشناسی فارغ از هر گونه اجبار انجام گرفت که بررسی‌هایی نهایی نیز بیانگر عدم وجود هر گونه شواهد مبنی بر گریز مصاحبه‌شوندگان از ارائه پاسخ‌های صحیح می‌باشد.

در ادامه بر اساس نتایج مصاحبه‌های انجام شده عبارات معنادار در قالب کدهای باز استخراج شد و سپس نسبت به کدگذاری مفهومی اقدام گردید. پس از آن کدگذاری گزینشی (انتخابی) صورت گرفت و

از جمع‌بندی و همسوسازی کدهای گزینشی طرح الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (رویکرد فرهنگی) ترسیم شد. در ادامه با دسته‌بندی جملات مشترک و هم مفهوم، در مرحله کدگذاری باز ۱۰۴۳ مفهوم، در مرحله کدگذاری محوری ۵۲۸ مقوله و در مرحله کدگذاری گزینشی ۷۱ مقوله استخراج شد و مورد نظر قرار گرفت. سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی تحلیل داده‌ها در روش گراند تئوری توسط استراوس و کوربین (۱۹۹۸-۱۹۹۰) تکامل و ارتقاء یافته‌اند. نظریه برخاسته از داده‌ها رویه‌هایی را برای طبقه‌بندی فراهم می‌کند؛ کدگذاری باز طبقات را به یکدیگر مرتبط می‌کند، (کدگذاری محوری) و داستانی را شکل می‌دهد که طبقات را به یکدیگر مرتبط می‌سازد (کدگذاری گزینشی) و در پایان مجموعه‌ای از استدلالات تئوریک و گزاره‌ها ادامه می‌دهد [۵۰: ۴۶-۱۲].

یافته‌ها

مدل پارادایمی تحقیق نشان‌دهنده جریان فرایندها و فعالیت‌هایی است که در بستر مطالعه اتفاق افتاده است. این مدل یکی از ارکان اصلی روش گراند تئوری (نظریه داده بنیاد) است که در روش استراوس و کوربین مورد استفاده قرار می‌گیرد. این مدل، از پنج قسمت شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، استراتژی‌ها و پیامدها تشکیل شده است. در مرکز مدل نیز پدیده مرکزی قرار می‌گیرد که فعالیت‌ها حول آن شکل می‌گیرد. جریان فرایندها و فعالیت‌هایی که در بستر این تحقیق اتفاق افتاده است، نشان می‌دهد. طراحی مدل پارادایمی یکی از مهم‌ترین استراتژی‌های روش تحقیق کیفی به ویژه نظریه‌پردازی داده بنیاد است. مدل پارادایمی نمایانگر نتیجه نهایی تحلیل کیفی به روش داده‌بنیاد است. سؤال اول توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه‌شوندگان درباره شرایط علی تأثیرگذار بر ایجاد سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۵ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص شرایط علی توسط مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. اهم عناوین مرتبط با «عوامل علی»، «عوامل مداخله‌گر»، «شرایط زمینه‌ای»، «استراتژی‌ها و راهبردها» و در نهایت «نتایج و پیامدها»ی ارائه الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین شناسایی شد که در شکل (۱) به آن‌ها اشاره شده است.

شکل ۱. الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) در یک نگاه

بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات مصاحبه‌شوندگان در مورد سؤال اول مصاحبه، اهم «شرایط علی» تأثیرگذار برای تغییر باورها، ارزش‌ها و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد

ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) شامل: تصورات قالبی، افکار سنتی و تجربیات خانوادگی، الگوپذیری ناصحیح، استقلال و مالکیت فردی، پابندی به اعتقادات و معنویت، اطلاعات و معلومات بیش‌تر، فرزندآوری، فرزندپروری و نیاز به بقا، تفاهات اولیه، مهارت‌های فردی و اجتماعی، ویژگی‌های فردی و شخصیتی، عشق، علاقه‌مندی، احساس تعلق و تعلق خاطر، پارازیت‌ها و موانع ارتباطی و ظرفیت‌های تسهیل‌گر می‌باشد که با مطالعه‌های نظری (۱۳۹۱)، نمازی فرد (۱۳۹۸)، فرمان-بردار (۱۳۹۶)، اولسون و همکاران (۱۳۹۷)، گاربر (۱۳۹۸)، محمودی و همکاران (۱۳۹۵)، اکبری و قوامی‌راد (۱۳۹۴)، خطیب (۱۳۹۸) و دماری و اکرمی (۱۴۰۰) همسو می‌باشد. سؤال دوم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه‌شوندگان درباره «شرایط مداخله‌گر» تأثیرگذار بر ایجاد سواد ارتباطی به-منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۱ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص شرایط مداخله‌گر توسط مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. اهم «شرایط مداخله‌گر» برای تغییر باورها، ارزش‌ها و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) عبارتند از: جایگاه خانواده، والدین و اطرافیان، ساختارها و جامعه مداخله‌گر، وضعیت و ویژگی-های زوجین، ساختارهای تقابلی و تهاجمی، پتانسیل‌های تعاملی، رسانه و الگوسازی، فرهنگ اکتسابی و سطح و کیفیت زندگی زوجین. این عوامل با مطالعات عظیمی (۱۳۹۹)، منیام و جونیور^۱ (۲۰۱۴)، خطیب (۱۳۹۸)، زارعی (۱۳۹۵)، لاچکار (۱۳۹۳) و حبیب‌پور و غفاری (۱۳۹۰) همسو می‌باشد. سؤال سوم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه‌شوندگان درباره «شرایط زمینه‌ای» ایجاد سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۰ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص «شرایط زمینه‌ای» توسط مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات مصاحبه‌شوندگان، اهم «شرایط زمینه‌ای» تغییر باورها، ارزش‌ها و رفتارها برای ارائه الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) شامل: آفت‌های تعاملی و ارتباطی، پیش‌ران-های تعاملی، وضعیت، شرایط و مسائل فرهنگی، آموزش و یادگیری و عوامل و ساختارها، جایگاه خانواده، ارزش‌ها و مقاومت ارزشی، وضعیت، شرایط و مسائل اجتماعی و مدنی، وضعیت، شرایط و مسائل مادی و اقتصادی، وضعیت، شرایط و مسائل معنوی و مذهبی، وضعیت، شرایط و مسائل فردی و بین‌فردی، جامعه، وضعیت، شرایط و مسائل سیاسی می‌باشند. این نتایج با مطالعات زارعی (۱۳۹۵)، لاچکار (۱۳۹۳)، انجمن جامعه‌شناسی ایران و شورای اجتماعی کشور (۱۳۹۳)، عیوضی (۱۴۰۰)، فرمان‌بردار (۱۳۹۶)، اولسون و همکاران (۱۳۹۷) همسو می‌باشد. سؤال چهارم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه‌شوندگان درباره «استراتژی‌ها و راهبردها» تأثیرگذار بر ایجاد سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۲۰ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص استراتژی‌ها توسط مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات،

اهم «استراتژی‌ها و راهبردها»ی موثر برای تغییر باورها، ارزش‌ها و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) شامل این موارد می‌باشد: ابزارهای سازگاری، آموزش کامل، جامع و تخصصی و دانش‌افزایی، آگاهی‌بخشی، جایگاه آزادی و فضای آزاد، تأثیر فضای مجازی، رصد، پایش و بررسی میدانی وضعیت فعلی و آتی و تحلیل نتایج، مهارت افزایی، ابزارهای ارتباطی و تعاملی، توانمند سازی، رسانه‌ها، ساختارها و سواد ارتباطی، جایگاه متخصصان، مراجع، خبرگان، والدین، الگوهای فکری، روان‌شناسان و مشاوران، بستر سازی و متناسب سازی ساختارها، محیط و اجتماع، طرح‌ها، طرح‌واره‌ها و استراتژی‌ها، تقویت فرهنگ، ریشه‌ها و ساخت‌های فرهنگی. این عوامل با پژوهش‌های زارعی (۱۳۹۵)، عزیزی و همکاران (۱۳۹۵)، فرمانبردار (۱۳۹۶)، مهربان و شاه قاسمی (۱۴۰۰)، شن^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، شیوندی و همکاران (۱۳۹۵)، خطیب (۱۳۹۸)، پابلو^۲ (۲۰۱۶) و نمازی‌فرد (۱۳۹۸) همسو می‌باشد. سؤال پنجم توسط محقق با هدف آگاهی از نظرات مصاحبه‌شوندگان درباره «نتایج و پیامدها»ی ایجاد سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) طراحی شد و در مجموع تعداد ۱۷ پاسخ مستقیم و معنادار در خصوص نتایج و پیامدها توسط مصاحبه‌شوندگان ارائه شد. بر اساس نتایج حاصل از بررسی، تحلیل و تفسیر نظرات مصاحبه‌شوندگان در پاسخ به پنجمین سؤال مصاحبه، اهم «نتایج و پیامدها»ی موثر برای تغییر باورها، ارزش‌ها و رفتارها از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) عبارتند از: پیشرفت، رشد، کمال و بالندگی، تفاهم و تعامل بیش‌تر، بهبود ارتباط سالم و مهارت‌های ارتباطی، کاهش مشکلات، مسائل و آسیب‌ها، سلامت و سعادت فرد، خانواده و جامعه، افزایش جمعیت و ارتقاء آرامش و امنیت، آشنایی با الگوی مناسب و تصمیم‌گیری مناسب و بهره‌گیری از روش‌های صحیح، ارتقاء کیفیت زناشویی و استحکام زندگی و خانواده، رهایی از تنهایی و مجرد جسمی و روحی، رابطه خودآگاه و ناخودآگاه، عدم اشاعه سواد ارتباطی، احساس رضایت و لذت از زندگی، افزایش صلح، سازگاری و سازش پذیری، شناخت متقابل زوجین و راهنمایی به طرف مقابل، همدلی و همدردی و تعاملات مدنی، شغلی و تحصیلی، درک تفاوت‌ها، پذیرش منطقی سلائق و فهم متقابل، خوش‌بینی و نگاه مثبت و نیل به خود سازی، شناسایی روش مواجهه با چالش‌ها و تعدیل خواسته‌ها، تغییر نگرش و رفتارهای فردی، نهادی و اجتماعی. این عوامل نیز با مطالعات زارعی (۱۳۹۵)، فرمانبردار (۱۳۹۶)، فتحی و همکاران (۱۳۹۴)، سپهری و سالاری (۱۳۹۷)، مهربان و شاه‌قاسمی (۱۴۰۰)، پاتر (۱۳۹۹)، خطیب (۱۳۹۸)، شیوندی و همکاران (۱۳۹۵)، خطیب (۱۳۹۸)، خانزاده و همکاران (۱۴۰۰) و اولسون و همکاران (۱۳۹۷) همسو می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

1 Shen

2 Pablo. J

بررسی و تحلیل اجمالی سوابق پژوهش‌های قبلی مرتبط با موضوع این مقاله نشان می‌دهد، اولاً پژوهش خاصی در حوزه اهداف مرتبط با تحکیم خانواده، سازگاری زوجین و کاهش طلاق در انواع سیاست‌های کلی نظام و قوانین مرتبط انجام نشده و دوم این که در مورد سیاست‌های کلی نظام و قوانین بالادستی مرتبط با سواد ارتباطی نیز پژوهش خاصی صورت نگرفته است؛ از سوی دیگر نیز راهکار مقاله در خصوص ترسیم و احصاء راهبردهای تحقق سیاست‌های کلی نظام به منظور سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی نیز بر ادعای منحصر به فرد بودن مقاله و نتایج آن تأکید دارد.

از جمله آثار تعیین جایگاه سیاست‌های کلی نظام در سلسله مراتب هنجارها و قرار گرفتن این سیاست‌ها در جایگاه مافوق قوانین و مقررات، لزوم تبعیت قوانین و مقررات از چارچوب‌هایی است که در سیاست‌های کلی نظام مشخص می‌شود؛ با تکیه بر این مفهوم و تعریف تنظیم سیاست‌های کلی به عنوان مهم‌ترین وظیفه رهبری در نظام جمهوری اسلامی ایران [۵۲: ۹-۸]. به نظر می‌رسد یکی از راهکارهای تحقق انواع سیاست‌های کلی نظام در حوزه تحکیم خانواده و جمعیت پایدار، ارائه الگوی مناسب سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین برای اجرایی سازی توسط دستگاه‌ها و پیاده‌سازی در سطوح مختلف جامعه است.

از دیدگاه ارائه راهکارهای پیشنهادی و پیشگیرانه مقاله برای کمک به چالش‌های حوزه حقوقی و قضایی کشور نیز می‌توان تشریح کرد: مقصود از حقوق، دانشی است که به تحلیل قواعد حقوقی و سیر تحول آن‌ها می‌پردازد و حقوق از مهم‌ترین شاخه‌های علوم اجتماعی که به مطالعه قواعد حاکم بر روابط میان اشخاص (حقیقی و حقوقی) در عرصه جامعه می‌پردازد [۱۹: ۱]. همچنین به اعتقاد جعفری لنگرودی (۲۰۰۲) حقوق به معنای مجموعه مقررات حاکم بر روابط اجتماعی است و به تعبیری دیگر، مجموعه بایدها و نبایدهایی که اعضای یک جامعه ملزم به رعایت آن‌ها می‌باشند و دولت ضمانت اجرای آن‌ها را برعهده دارد [۲۴: ۱۳-۱۲]؛ نکته این جاست که زوجین به عنوان اجزاء مهم خانواده و به تبع آن، رکن جامعه آرمانی محسوب می‌شوند و در صورت عدم آشنایی آن‌ها با مهارت‌ها و الگوی سواد ارتباطی، نه تنها روابط میان فردی، بلکه روابط اجتماعی نیز خدشه‌دار شده و به ناچار باید از حوزه نفوذ مقررات و قواعد حقوقی حاکم بر روابط اجتماعی بهره‌گیری کرد که هزینه‌های زیادی را به زوجین، خانواده و جامعه تحمیل می‌کند؛ لذا پیشنهاد می‌شود در راستای تحقق رویکرد تقدم پیشگیری بر درمان در حوزه‌های قضایی و حقوقی، با ارائه الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین، زمینه‌های ناسازگاری میان آن‌ها را به حداقل رسانده و شاهد کاهش پرونده‌های قضایی در این خصوص باشیم؛ همچنین پوررفسنجانی مقدم و محمدیان (۱۳۹۴) مدعی هستند استحکام و قوام هر خانواده‌ای در درجه اول منوط به وجود حُسن خلق و معاشرت نیکو در روابط بین زوجین است [۴۳: ۱۰۸-۹۵] و حُسن معاشرت یکی از حقوق و وظایف متقابل و مشترک زوجین حسن معاشرت نسبت به یکدیگر است و در زندگی زناشویی یکی از دستورات اخلاقی که بسیار مورد تأکید قرآن و پیشوایان دین می‌باشد - تا جایی که این دستور اخلاقی

جنبه حقوقی و تکلیفی پیدا کرده- همین مسئله حُسن معاشرت و خوش رفتاری با یکدیگر است. اهمیت و نقش حیاتی حسن معاشرت در زندگی تا آن جاست که در ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی آمده «زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند.» [۱: ۱۸]؛ بر این اساس می‌توان از طریق ارائه الگوی مطلوب سواد ارتباطی به زوجین شاهد تغییر گرایش، نگرش، باور و رفتارهای آن‌ها در جهت حسن معاشرت و خوش رفتاری باشیم که زمینه تحقق ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی نیز فراهم می‌شود.

هر رابطه‌ای شامل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری‌های متقابل است و هر ارتباط، عبارت از رشته‌ای از تأثیرگذاری‌ها و تأثیرپذیری‌ها است. هر تأثیرگذاری، فرصتی برای ایجاد یک ارتباط فراهم می‌کند. ما می‌توانیم در هر لحظه سمت و سوی ارتباط خود با دیگران را تغییر دهیم. روابط ما با دیگران زمینه‌ای برای یادگیری است، یادگیری آن نوع سواد ارتباطی که زندگی ما و دیگران را بهبود خواهد بخشید؛ از سوی دیگر، یادگیری مهارت‌های ارتباطی یکی از مهم‌ترین یادگیری‌ها در بین تمام موارد لازم برای زندگی است. نتایج حاصل از بررسی مجموع نظریه‌ها و دیدگاه‌های مطرح شده در این پژوهش بیانگر این حقیقت است که اولین عامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر در فرایند ارتباط و سازگاری و ناسازگاری ناشی از آن خود فرد و ویژگی‌های شخصیتی او است که بر مبنای عوامل ارثی و یا الگوبرداری از خانواده قبلی و محل کودکی و رشد افراد ایجاد می‌شود. در ادامه، انواع کنش مقابل مخاطبان در قبال کنش فرد با نزدیکان، خانواده، دوستان و جامعه است که شخصیت سازگار یا ناسازگار فرد را در آینده تعامل با دیگران می‌سازد. حال این شخصیت خودساخته یا دگر ساخته است که برای پاسخ‌گویی به خواسته‌های مختلف خود و دیگران با زمینه‌های مختلف اجتماعی، اعتقادی، مذهبی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ... از طریق الگوهای مورد نظر و متعدد ارتباطی در محیطی سرشار از عوامل مداخله‌گر (اعم از دوستان، خانواده، رسانه‌ها و ...) اقدام به برقراری ارتباط نموده و بر مبنای همین نیازها، اقدام به انتخاب همسر نموده که نتیجه این انتخاب درست، تشکیل خانواده و نتیجه انتخاب نادرست، طلاق بعد از ازدواج است. در فرهنگ ایرانی خانواده رسمی متشکل از زوج و زوجه و فرزندان آن‌هاست که زمینه‌ساز استحکام این خانواده، وجود سازگاری از طریق ایجاد و ارائه الگوی سواد ارتباطی به‌منظور سازگاری بین زوجین می‌باشد که دستیابی به این الگو با رویکرد فرهنگی امکان‌پذیر است. آنچه مسلم است انواع و اقسام روش‌های دستیابی به این سازگاری توافقی و مورد تفاهم طرفین با محوریت آموزش عمومی و اختصاصی مستمر پیش، حین و بعد از ازدواج و برگزاری طرح‌های مطلوب خانواده درمانی امکان‌پذیر بوده و نظام حکمرانی و راهبری جامعه اسلامی-ایرانی نیز باید با اتکا به همین الگوها، ضمن استناد به سیاست‌های کلی نظام در حوزه خانواده، جمعیت و ... در راستای تحقق این هدف والا زمینه‌سازی کند تا علاوه بر تحکیم و بقای خانواده و به تبع آن استحکام و تعالی جامعه، تهدیدهای ناشی از کاهش جمعیت و سالمندی آن و بروز آسیب‌های اجتماعی منتج از طلاق، از طریق ساختار مطلوب خانواده مولد تا حد زیادی خنثی شود؛ برای نیل به این اهداف باید ضمن توجه به عوامل علی و مداخله‌گر، شرایط و زمینه‌های موجود در جامعه

بررسی شده و نسبت به ارائه استراتژی‌ها و راهبردهای مناسب برای الگوی سواد ارتباطی به منظور سازگاری زوجین (با رویکرد فرهنگی) اقدام کرد؛ همچنین به صورت دائم ضمن احصاء و شناسایی نتایج آموزش، اجرا و پیاده‌سازی این الگوی مطلوب، نسبت به به روزرسانی و ارتقاء چرخه الگوی مناسب سواد ارتباطی استمرار ورزید.

پیشنهادهای کاربردی

- ✓ «سواد ارتباطی» یکی از مفاهیم تازه ورود به فرهنگ ارتباطات در ایران است و تعاریف خاصی از ابعاد مختلف آن در دسترس نیست، لذا انجام مطالعات پیشرفته و بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و اساتید مجرب برای تعریف ابعاد و گونه‌های مختلف سواد ارتباطی ضروری است.
- ✓ رسانه‌ها به عنوان بستر قدرت نمایی فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نقش قابل ملاحظه‌ای در تغییر ساختار و جایگاه ارتباطی زوجین دارند که باید در مطالعات آتی برای این حوزه جایگاه ویژه در نظر گرفت.
- ✓ فرهنگ غنی خانواده‌های اصیل ایرانی سرشار از راهکارهای متعدد و متنوع برای بهبود ارتباطات، میان زوجین و کاهش روند طلاق در کشور است که پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌هایی با تمرکز بر راهکارهای احیاء و بهره‌گیری از این گنجینه عظیم برای سازگاری بیش‌تر زوجین انجام شود.
- ✓ عوامل جدید تأثیرگذار بر سازگاری زوجین بسیار متنوع و فراگیر هستند؛ لذا انجام مطالعات ویژه در خصوص احصاء و شناخت این عوامل ضروری به نظر می‌رسد.
- ✓ بهره‌گیری از رویکردها و استراتژی‌های قوانین و سیاست‌های کلی نظام که به منظور سازگاری زوجین از طریق ارائه الگوی سواد ارتباطی (با رویکرد فرهنگی) تنظیم، طراحی و ارائه می‌شود، نقش زیادی در کاهش نگاه یک‌سویه به سازوکارهای صرف حقوقی به چالش‌های خانوادگی و همچنین کاهش دعاوی حقوقی در مراجع قضایی برای رفع مشکلات ناشی از ناسازگاری زوجین (اعم از: طلاق و انواع آسیب‌های اجتماعی) بر عهده دارد؛ لذا توصیه می‌شود قبل از پذیرش دعاوی و تشکیل پرونده‌های متعدد حقوقی و قضایی در خصوص ناسازگاری و طلاق زوجین، از ظرفیت‌های قانونی سیاست‌های کلی نظام برای بهره‌گیری از الگوی سواد ارتباطی (با رویکرد فرهنگی) در مجامع خانواده محور، دفاتر مشاوره و شوراهای حل اختلاف زوجین استفاده شود.

سپاس‌گزاری

دسترسی به نتایج متقن و قابل تأمل در پژوهش‌های اولیه این مقاله، نیازمند حمایت اساتید بزرگوار (جناب آقای دکتر حمید دوازده امامی و سرکار خانم دکتر فائزه تقی‌پور) و همچنین مشارکت بی‌دریغ

مصاحبه شوندگان در دوران سخت پاندمی کرونا بود که بدین وسیله از مساعدت‌های به عمل آمده کمال تشکر را داشته و برای ایشان آرزوی توفیق روزافزون می‌نمایم.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.

References

- [1] Acevedo, B. P., Aron, A., Fisher, H. E., & Brown, L. L. (2012). "Neural correlates of marital satisfaction and well-being: Reward, empathy, and affect. *Clinical Neuropsychiatry*". 9, 20-31.
- [2] Adel Parvar, A.H, Mazaheri, M.A, Sadeghi, M.S, Adel Paror, A and Khodabakhsh, S. (2012) "Emotional processing style of couples and the level of marital satisfaction". *Family Research Quarterly*.9 (35): 279-298. [In Persian]
- [3] Bakhtiari, A, Hosseini, S.A. Arefi, M and Afsharinia, K. (2018), "A causal model of extramarital relationships based on attachment styles and primary maladaptive schemas: the mediating role of marital intimacy and style Eshqvarzi's", *scientific-research quarterly of health education and health promotion in Iran*, 2 (7), 34-50. [In Persian]
- [4] Behrens BC, Sanders MR, Halford WK. (1990). "Behavioral Marital Therapy: An Evaluation of Treatment Effects Across High and Low Risk Settings. *Behavior Therapy*"; 21 (4): 422-433.
- [5] Bolkan Asuman. (2015). "The Effects of Life Skills Psycho-education Programme on Divorced Women's Level of Inner Directed Support and Analysis of this Effect Based on Types of Marriage and Various Demographic Features". www.sciencedirect.com. Elsevier. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 205 (2015). 655-663.
- [6] Edalati, A. and Redzuan, M. (2010). "Perception of women towards family values and their marital satisfaction"; *Journal of American Science*, 6 (4): 132-137.
- [7] Esere, M.O.; Yeyeodu, Ake-; Oladun, Comfort (2014). "Obstacles and Suggested Solutions to Effective Communication in Marriage as Expressed by Married Adults in Kogi State", *Nigeria. Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 114 (5), 584–592. doi:10.1016/j.sbspro.2013.12.751.
- [8] Fotuhi, S, Mikaili, N. Atadokht, A and Hajlou, N. (2017), "Comparison of the effectiveness of emotional couple therapy with narrative couple therapy on marital adjustment and happiness of conflicted couples", *University Counseling and Psychotherapy Culture Quarterly Allameh Tabatabai*, number 34. 1 [In Persian]
- [9] Ghadampour, E, Yusufvand, L and Radmehr, P. (2016), "the effectiveness of the relationship enrichment training program on the perception of self-sacrificing behaviors and the enthusiasm and resilience of ambiguity in female students", *Family Counseling and Psychotherapy Quarterly*. , serial number, pp. 106-125. [In Persian]
- [10] GharibShah, M, Davazdeh Emami, H and Taqipour, F. (2023), "Couples' compatibility model based on the component of communication literacy (with an emphasis on psychological characteristics)", 8th International Conference on Interdisciplinary Science Studies Human and Islamic Iran, Iran, Tehran, pp. 1-17. [In Persian]

- [11] GharibShah, M, Davazdeh Emami, H and Taqipour, F. (2023). "Designing a model of couple therapy based on the component of communication literacy". 1st International Academic Conference of Humanities. Social Sciences and Law. Kualalumpur Malaysia. (November 20.2023). 1-13 (WWW.EEMCONF.IR)
- [12] GharibShah, M, Davazdeh Emami, H and Taqipour, F. (2024), "Presenting the compatibility model of couples based on the component of communication literacy(with emphasis on contextual features)", Journal of New Findingsin Health and Educational Sciences (IJHES), 2(2): 25-40, 2024
- [13] Ghasemi, H, Rasakh, N and Izadparast, L. (2019), "Communication Literacy", Tehran, Andishe Ara Publications, first edition, p. 8. [In Persian]
- [14] Ghasemi, H. & Rasekh, N. (2020). "Identifying Dimensions of Communication Literacy: Thematic Analysis Approach". Journal of Health Literacy, 4, Issue 4, 1-12.
- [15] Hamamci, Z. (2015). "Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment". Social Behavior and Personality:an international journal, 33 (4), 313-328.
- [16] Hasani Pouya, F. (2016), "Effectiveness of teaching communication skills using TA method on women's irrational beliefs", Journal of Psychological Studies and Educational Sciences of Iran's Modern Education Development Center, No. 3/1, Vol. Third. 1 [In Persian]
- [17] <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=50920/1401/06/21>. 1 (2022) [In Persian]
- [18] <http://fa.the-koran.org> (2022). 1 [In Persian]
- [19] <http://fa.wikifeqh.ir>. 1 (2022) [In Persian]
- [20] <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/133615/1401/07/25>. 1 (2022) [In Persian]
- [21] <https://www.shora-gc.ir> (2023). 1 [In Persian]
- [22] Institute of Strategic Research of the Expediency Analysis Forum, (2020), "analysis and evaluation of the general policies of the system", Tehran, Expediency Analysis Forum Publications, first edition, pp. 127-125 [In Persian].
- [23] Iyiani, C., & Ngwu, C. (2012). "Societal Perception of Communication Strategies among Married Couples in Nsukka", South-Eastern, Nigeria. Sociology Mind, 2 (4), 401-406.
- [24] Jafari Langroudi, M.J. (2002), "General introduction to the science of law", 9th edition, Ganj Danesh Publications, pp. 12-13. [In Persian]
- [25] Jamali, A, Afrooz, GH. Lavasani, GH. Zahrakar, M and K. (2013), "Effectiveness of Marital Relationship Enrichment Training Program on Women's Affectionate (Romantic) Dependence", Family Studies Quarterly, No. 10, pp. 529-547. [In Persian]
- [26] Javidi N, Soleimani A, Ahmadi Kh, Samadzadeh M. (2014) ."The effectiveness of emotionally focused couples therapy (EFT) to improve communication patterns in couples". J Res Behave Sci; 11 (5): 402- 410 [In Persian]
- [27] Kendrick, H. M., & Drentea, P. (2016). "Marital Adjustment. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Family Studies". 12-46
- [28] Lavner, J. A. Karney, B. R. & Bradbury, T. N. (2016). "Does couples' communication predict marital satisfaction, or does marital satisfaction predict communication? Journal of Marriage and Family", 78 (3), 680-694.
- [29] Madathil, J. & Benshoff, J. M. (2008). "Importance of marital characteristics and marital satisfaction: A comparison of Asian Indians inarranged marriages and Americans in marriages of choice". The Family Journal, 16 (3), 222-230.
- [30] Manyam, S. B. & Junior, V. Y. (2014). "Marital adjustment trend in Asian Indian families". Journal of Couple & Relationship Therapy, 13 (2), 114-132.

- [31] Mehran, Q. Kalanter Hormzi, A. and Farahbakhsh, K. (2014). "Comparison of education based on cognitive theory and solution-oriented on the reduction of urbanization in the country: a national study". Paish, 15 (3):239-233. [In Persian]
- [32] Mohammadi, Amina and Yarahamdi, Mohammadhadi and Hosni, Mehdi, (2021), The relationship between communication skills and marital compatibility of couples, a case study: couples in Yazd city, the second conference on law, political science and humanities, <https://civilica.com/doc/1266251> [In Persian]
- [33] Montajabian Z, Rezai Dehnavi S. Study of the Effectiveness of Meta Cognitive Interpersonal Therapy on Improving Dysfunctional Communication Patterns Couples and Increase of Marital Adjustment. Rooyesh (2021); 10 (8) :135-148 URL: <http://frooyesh.ir/article-1-2770-fa.html> [In Persian]
- [34] Myers, J. E. Madathil, J. & Tingle, L. R. (2005). "Marriage satisfaction and wellness in India and the United States: A preliminary comparison of arranged marriages and marriages of choice". Journal of Counseling & Development, 83 (2), 183-190.
- [35] Nedai, A, (2012), "Investigating the effect of enriching couple communication through emotional self-regulation training on coping strategies and dimensions of couples' communication patterns, master's thesis of the Faculty of Educational Sciences and Psychology", Isfahan University, pp. 2-4. [In Persian]
- [36] Olia N. (2010). "Education of enrich married life", the first edition, Tehran, danjeh Pub., 1 [In Persian]
- [37] Omidian, Mehdi, Rahimian Bogar, S. Tal-pasand, S. Najafi, M and Kaveh, M. (2017), "Effectiveness of Enrichment Education of Couples Compatibility in Improving Marital Relationships", Counseling Research Journal, Volume 17, Number 67. [In Persian]
- [38] Omidian M, Rahimian Boogar I, Najafi M, Kaveh M. The effectiveness of couples coping enhancement training on improving marital relations. QJCR (2018); 17 (67) :20-40
URL: <http://irancounseling.ir/journal/article-1-747-fa.html> [In Persian]
- [39] Parvandi A, Arefi M, Moradi A. The role of family functioning and couples communication patterns in marital satisfaction. FPJ (2016); 2 (1) :54-65
URL: <http://fpcej.ir/article-1-118-fa.html> [In Persian]
- [40] Penberthy. Jennifer K. Dinesh Chhabra. Dallas M Ducar. Nina Avitabile. Mprgan Lynch. Surbhi Khanna. Yiqin Xu. Nassima Ait-Daoud. John schorling. (2018). "Impact of Coping and Communication Skills Program on Physician Burnout, Quality of Life, and Emotional Flooding". www.e-shaw.org. Oshri. Safety and Health at Work. 9. 381-387.
- [41] Perundi, A, Arefi, M and Moradi, A. (2015), "The role of family functioning and couples' communication patterns in predicting marital satisfaction", biannual journal of pathology, counseling and family enrichment. 1 [In Persian]
- [42] Pourfarahani, M, Moradian, N. Zamani nia, F. Kimiaei, S.A. and Aghamohamedian Shearbafe, H. (2018), "Effectiveness of Communication Skills Training on Adaptation and Resilience of Young Couples", Scientific Journal of Women and Culture of Islamic Azad University Ahvaz unit, 11th period, number 40, pp. 95-108. [In Persian]
- [43] Rafsanjani Moghadam, M and Mohammadian, A. (2014), a research on Article 1103 of the Civil Code, "Duty of spouses to maintain good relations with each other", Women's Strategic Studies Quarterly, Social Cultural Council of Women and Family, 18th year, number 70, pp. 46- 7. [In Persian]
- [44] Research Center for Strategic Research of Expediency Analysis Council, (2021):125-127 & 133-131 [In Persian]

- [45] Sarlak MA, Kolivand P. (2016). "The Effect of Spirituality of Employees on management of organizational mental shocks in a hospital". Journal of Modiriate Farda; 15: 142- 160 [In Persian].
- [46] Scientific, Cultural and Social Commission of the Secretariat of the Expediency Council, (2021), Volume 2: 21& 193-194 [In Persian]
- [47] Shariatzadeh Junidi Golar, Arvand Ginos, Zandi Amin, Keyvan Shima. The effectiveness of solution-oriented couple therapy on marital satisfaction and compatibility of couples. Assessment and research in counseling and psychology [Internet]. (2021); 3(2(8)):38-49. Available from: <https://sid.ir/paper/380645/fa> [In Persian]
- [48] Sinha, P., & Mukerjec, N. (1990). "Marital adjustment space orientation. Journal of Social Psychology". 130, 633-639.
- [49] Steptoe, A. Deaton, A. & Stone, A. A. (2015). "Subjective wellbeing, health, and ageing. The Lancet", 385 (9968), 640-648.
- [50] Strauss A, Corbin J, (2015), "Basics of Qualitative Research Techniques and Stages of Grounded Theory Production", Translated by Afshar, Ebrahim, Tehran, Ney Publishing, 5th Edition. 12-46
- [51] Tavousi, M. Haeri Mehrizi, A.A. Hashemi, A. Naghizadeh, F; and Montazeri, A. (2015). "The state of mental health of the dependent population of addicts' wives". Quarterly Journal of Applied Psychological Research, 6 (4), 231-241. [In Persian]
- [52] The Joint Commission of the Office of the Supreme Leader and the Secretariat of the Expediency Assessment Council, (2019): 8-9.
- [53] Vasondhera Mk, Basavanthappa BT. (2004). "Community Health Nursing". NewDehli: Jaypee Brothers Medical Pub.1.

Strategies for realizing the general policies of the system in the field of couples' compatibility through providing a model of communication literacy¹

Mohammad Gharibshah^r

Hamid Davazdahemami^{*r}

Faezeh Taghipour^f

Abstract

The stability of the family institution in different historical eras indicates its importance and functionality, and the health and growth of any society depends on the health and growth of the family. On the other hand, family consolidation requires complete compatibility and compatibility of couples, requires a model of communication literacy; Therefore, the purpose of this research is to provide strategies for the realization of the laws and general policies of the system in the field of couple compatibility through the communication literacy model And for this purpose, the qualitative method of foundational data theory was used. To collect data from semi-structured interviews and to facilitate access. Theoretical sampling has been used for the participants. The statistical population of this research included professors, experts and specialists (in various fields such as: social communication, media, sociology, counseling, legal, culture, family and other related fields) who, despite the theoretical saturation of the researcher until the end of the 35nd interview, But new codes were not extracted. "Causal conditions" include: conventional idea... ; "Intervening conditions" include: position of family...; "Contextual conditions" include: interactive..., cultural issues; "Strategies and strategies" include: adaptation tools... and "results and consequences" include: progress...; Therefore, it is recommended to use the legal capacities of the general policies of the system to take advantage of the model of communication literacy in family-oriented assemblies, counseling offices and couples' dispute resolution councils before accepting lawsuits and filing numerous legal and judicial cases related to marital incompatibility and divorce.

Key words: communication literacy, family, compatibility of couples and general policies of the system

1 This article is extracted from a doctoral dissertation titled "Presenting a Communication Literacy Model for the Compatibility of Couples (with a Cultural Approach)" in the Faculty of Humanities and Law, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan).

2 PhD student in Communication Sciences, Faculty of Humanities and Law, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan), Isfahan, Iran (Gharibshah.Mohammad@gmail.com)

3 *Corresponding author: Assistant Professor of the Educational Department of Cultural Management, Faculty of Islamic Governance, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan), Isfahan, Iran (h.12emami@khuisf.ac.ir)

4 Associate Professor, Department of Communication Sciences, Faculty of Humanities and Law, Islamic Azad University, Isfahan Branch (Khorasgan), Isfahan, Iran (f.taghipour@khuisf.ac.ir)